

FRANC PODNAR

OB STOLETNICI PRVE ELEKTRIČNE RAZSVETLJAVE NA SLOVENSKEM

Škofja Loka je prvo mesto na Slovenskem, ki je dobilo javno električno razsvetljavo. Za proslavo stoletnice tako pomembnega dogodka je Izvršni svet skupščine občine Škofja Loka imenoval na svoji 164. seji, dne 31. maja 1994, »Komisijo za pripravo Blaznikovovega večera in drugih slovesnosti ob stoletnici elektrifikacije«. Komisijo so sestavljali: predsednik Alojzij Pavel Florjančič in tajnik Franc Podnar kot predstavnika Muzejskega društva Škofja Loka, člani: Mitja Anžej iz Elektro Gorenjske Kranj, Polona Hafner iz Združenja umetnikov Škofja Loka, Janez Jocif iz Zveze kulturnih organizacij Škofja Loka, Mateja Kavčič iz Odbora za prenovo starih mestnih in vaških jeder Škofja Loka, Milko Okorn iz Občine Škofja Loka in Miro Pintarič iz Tovarne klobukov Šešir Škofja Loka. Komisija se je sestala na prvi seji 16. junija 1994 in pripravila podroben delovni program za vse prireditve do konca proslavljanja jubileja. Do 30. septembra so izvajanje programa spremljali še na štirih sestankih.

Delovno predsedstvo na Blaznikovem večeru 16. septembra 1994 (Foto Janez Pipan)

Do osrednje prireditve, simpozija na Blaznikovem večeru in otvoritve nove električne razsvetljave Mestnega trga, so pripravili vrsto prireditev. 8. avgusta je bila v poslovnih prostorih Tovarne klobukov Šešir tiskovna konferenca prav ob stoletnici (4. avgust 1894), ko je v Škofji Loki zasvetila električna razsvetljava. Tovarna klobukov je naslednik Krennerjeve tovarne suknja, zato njihova polna udeležba pri jubileju ni bila slučajna. Tudi Elektro Gorenjska iz Kranja se je vseskozi izkazovala kot vreden naslednik proizvodnje elektrike na Loškem in predvsem finančno ter strokovno pomagala, zlasti pri organizaciji simpozija. 18. avgusta je bila v Galeriji Ivana Groharja na Mestnem trgu odprta likovna razstava Andreja Bolariča in Petre Mravlje na temo »Elektrika«. 5. septembra je bila odprta v Galeriji ZKO – knjižnica v Knjižnici Ivana Tavčarja razstava na temo »Svetloba«, ki jo je pripravil Foto-kino klub Anton Ažbe iz Škofje Loke. Od 9. septembra naprej je bila v okroglem stolpu na Loškem gradu odprta razstava o razvoju žarnice, razvoju elektroomrežja na Loškem pred 2. svetovno vojno in o odmevih elektrifikacije na poštnih znamkah. Razstavo so pripravili Loški muzej, Tehnični muzej Slovenije iz Ljubljane, Društvo elektrotehnikov Slovenije in Albert Murn iz Škofje Loke. Razstava je bila odprta do 30. oktobra.

Osrednja prireditev je bilo posvetovanje na Blaznikovem večeru z naslovom »Sto let električne razsvetljave v Škofji Loki«, ki so ga organizirali Muzejsko društvo, Organizacijski odbor stoletnice in Skupščina občine Škofja Loka, 16. septembra 1994 v galeriji na Loškem gradu. Posvetovanje je odprl organizator Blaznikovih večerov Vincencij Demšar, nato pa je uvodne misli spregovoril predsednik Komisije za pripravo Blaznikovega večera in drugih slovesnosti ob stoletnici elektrifikacije Alojzij Pavel Florjančič:

Spoštovani!

Pravijo, da je zgodovina naroda pisana v več knjigah. V več različnih knjigah. Na prvo, knjigo pismenosti smo Slovenci lahko ponosni. Tisoč let je stara in na gosto popisana. V njej najdemo Brižinske spomenike, Trubarjev katekizem, Prešernovo Zdravljico in še nešteto dragotin. Vanjo je naš rojak Ivan Tavčar pred sto leti vstavil list »V Zali«. Ta knjiga pismenosti je neskončno pomembna, pravzaprav je predpogoj za narod, tudi za našega. Ni pa zadostna.

Danes naj bi »podrli« razstavo v tem prostoru. Bila je posvečena spominu na stoto obletnico Prešernove Zdravljice. To stoletnico pa so praznovali in Zdravljico tudi ponatisnili leta 1944, v hudih, morda najtežjih časih našega naroda. Kar je poet pred stopetdesetimi leti napovedoval, kar so naši dedi sanjali, so naši očetje pred petdesetimi leti udejanjali. To je bilo res veliko dejanje, ki se je dokončno uresničilo nam pred tremi leti.

In kaj imajo četrti avgust leta 1894 z elektrifikacijo Škofje Loke, kar danes praznujemo, in boj z okupatorji pred pol stoletja ter osamosvojitve pred tremi leti skupnega? Vse troje so pomembne strani v knjigi dejanj. To je namreč tista ključna knjiga, po kateri te opazijo drugi, ko so te prisiljeni priznati. V to knjigo dejanj smo se začeli vpisovati pozno, skromno in na redko. Eno takih ne najbolj nepomembnih dejanj se je dogodilo 4. avgusta 1894. Pred sto leti. Sto let prve javne električne razsvetljave na Slovenskem. Takrat smo se pridružili z malce zamude velikim evropskim mestom. London

je dobil prvi cestno električno razsvetljavo leta 1878. Tudi pri nas bi jo lahko že prej. V Mariboru je namreč v mlinu Karla Scherbauma električna žarnica zasvetila že leta 1883. Tudi Ljubljancani so razmišljali o električnih svetilkah po ulicah. Vendar samo to. V Kranju občinski možje niso sprejeli Majdičeve ponudbe. Ločanom pa je uspelo. Preprosto, kot so običajno preproste velike stvari. Fabrikant sukna Alojzij Krenner je imel elektrike na ostajanje in interes za zaslužek, občinski svetovalec je svoje delo opravil korektno, občinski možje so ponudbo sprejeli. Natančno po štirih mesecih od podpisa pogodbe je zasvetilo po Loki.

Dobra ocena trenutka in odločnost sta odliki, ki ju je vredno še posebej čislati. Tembolj je to pomembno za nas, majhen narod, ki se težko meri z velikimi nacijami, ki posedujejo kapital, tehnologijo in ki imajo ključno besedo pri strateških odločitvah. Zato je prav, da smo se zbrali ob tem jubileju, da obnovimo eno od dejanj, da nas okrepi v zavesti, da namesto nas ne bo nihče ničesar storil za nas. Predvsem pa bi bilo prav, da nam to dejanje ostane v zavesti vsaj toliko kot darovnica cesarja Otona II. ali Škofjeloški pasijon.

Prinesejo pa take prireditve, kot je tole naše posvetovanje in spremljajoča razstava o žarnici tu poleg v okroglem stolpu, cel kup zanimivih in koristnih reči. Ob tej priložnosti smo odkrili nove dokumente o elektrifikaciji na Škofjeloškem. Počasi se nam jasni, kakšne so bile električne svetilnice v Loki. Vse bolj pa se mi zdi, da tistega 4. avgusta 1894 niso zagorele samo žarnice po ulicah Loke, kot mislijo premnogi, ampak so zasvetile tudi marsikateremu Ločanu in nunam v kloštru na primer. Ali je bil to sploh

Častni gostje na Blaznikovem večeru v galeriji na Loškem gradu (Foto Janez Pipan)

prvi »elektrificiran« samostan v KuK, pa bo treba še malce pobrskati po arhivih.

V imenu organizacijskega odbora se zahvaljujem Občini Škofja Loka, da se je odzvala pobudi, glavnemu sponzorju Elektro Gorenjski in Tovarni klobukov Šešir, dediču Krennerjeve suknarne, ter drugim, ki so nam (in nam še bodo) pomagali pri spominjanju na ta dogodek pred sto leti. Naj se zahvalim na koncu še Vipavski kleti, ki te dni tudi praznuje svojo stoletnico, ker nam je za prijetnejši del današnjega večera pripravila sto buteljk v sosednjem prostoru, kamor vas vabim po koncu na prijateljski klepet.

Hvala referentom za njihove prispevke, vam, članom Muzejskega društva v Škofji Loki in vam, cenjeni gostje, pa želim uspešen Blaznikov večer in prijeten zaključek dneva tu na gradu in nato spodaj ob novi razsvetljavi na Placu.

Alojzij Pavel Florjančič

Blaznikov večer je nadaljeval slovenski skladatelj Lado Jakša, ki je prav loškemu jubileju posvetil izvorno skladbo Fiat lux in jo tudi sam izvajal. Kako so v letu 1894 o loški razsvetljavi poročali v časopisih Slovenec, Slovenski narod in Novice, je v loškem narečju predstavil Janez Debeljak. Izvlečke je pripravila Jeja Jamar-Legat. Preko sto udeležencev posvetovanja je pozdravil z izbranimi besedami državni sekretar za energetiko Boris Sovič.

V osrednjem delu Blaznikovega večera so svoje prispevke predstavili: Janez Gašperšič, Mile Vozel, Drago Štefe, Matija Nadižar, Darko Koželj, Alojz Pavel Florjančič, Mateja Kavčič.

ŠKOFJA LOKA – MESTO S PRVO JAVNO RAZSVETLJAVO V SLOVENIJI

Dne 6. avgusta 1894 je bila v Škofji Loki ob veliki slovesnosti otvoritev prve javne razsvetljave na Slovenskem.

V tovarni sukna last podjetnika Aloisa Krennerja, je že v letu 1893 pričela obratovati elektrarna na istosmerni tok. Elektrarna je razpolagala s presežki električne energije, zato je g. Krenner ponudil loškim občinskim možem del proizvedene električne energije v odkup. Na srečo je imela mestna občina pametnega župana g. Sušnika in svetovalce, ki so pravilno ocenili prednosti električne razsvetljave.

Dne 5. aprila 1894 so sklenili pogodbo, s katero se je g. Krenner obvezal zgraditi omrežje javne razsvetljave, na katero bi bilo priključenih 40 žarnic po 16 NK (normal Kerzen – normalnih sveč). Pogodba je določala še obratovalne in plačilne pogoje in je po svoji racionalni vsebini lahko za zgled še danes.

V tem prispevku se bomo omejili predvsem na izgradnjo električnega omrežja oziroma na njegove tehnične značilnosti. Približno 2.230 m električne napeljave so zgradili v tiste čase rekordnem času – štirih mesecih. Izgradnja ni bila preprosta, saj je napeljava potekala po železnih konzolah, ki so bile pritrjene na hišnih pročeljih. Hiše v loških ulicah niso postavljene